

KIRJAT

Sähköiseen siimekseen kotimaisesta kokeellisuudesta

Kirsi Väkiparta (toim.) (2007), Sähkömetsä - suomalaisen videotaiteen ja kokeellisen elokuvan historiaa 1933–1998. Helsinki: Valtion taidemuseo/ Kuvataiteen keskusarkisto, 222 sivua.

Videotaiteen ja kokeellisen elokuvan historiaa vuosien 1933 ja 1998 välillä kartoittava *Sähkömetsä* (2007) on laatuaan ensimmäinen julkaisu Suomessa. Kotimaisen elokuvakulttuurin laitamia ei juuri ole koluttu tutkimuksen toimesta ja siksi Valtion taidemuseon ja Kuvataiteen keskusarkiston julkaisemalla teoksella on selkeä tilaus ja asema. Esipuheessa Kirsi Väkiparta määrittääkin teoksen kutsuksi tutustua vähän tutkittuun aiheeseen.

Väkiparran toimittama, mutta laajemmassa työryhmässä toteutettu kokonaisuus on tutkimuksellisesta näkökulmasta hieman hajanainen paketti. Teoksen neljä artikkelia paljastavat lukijalle kiehtovan arkiston tekijöitä, tapahtumia ja anekdootteja, jotka kuitenkin paikoin sekoittuvat massiiviseksi apparaatiksi, joka olisi kaviannut tiukemmin jäsenettyjä tutkimuskysymyksiä.

Teoksen neljä tekstiä jakautuvat teemoiltaan aikakausiin ja medium-painotuksiin. Mika Taanilan artikkeli ”Seitsemännän taiteen sivullisia – kokeellinen elokuva Suomessa 1933–1985” hahmottaa nimensä mukaisesti kokeellisen elokuvan syntyä ja tuon syntyalustan suh-

detta muihin taiteisiin. Taanila luotaa mm. Risto Jarvan ja Eino Ruutsalon toimia kuvailemalla heidän tuotantojaan. Vaikka Taanila kertoo esimerkiksi Ruutsalosta asiantuntevasti, tyytyminen teosten kuvailuun ja eri piirteiden listaamiseen on paikoin lukijan näkökulmasta raskasta ja analyysi tuntuu typistyvän turhiin yleistyksiin: “[k]ansainväliset vaikutteet imettiin nopeasti ja taiteen rajat venyivät” (s. 15).

Hannu Eerikäisen artikkeli ”Videotaide Suomessa: taiteen laidalla, eturintamassa vai ei-kenenkään maalla?” alkaa koomisesti: “[v]ideotaidetta on tehty Suomessa vuosikymmenen ajan, 1980-luvun alkupuolelta lähtien” (s. 84). Lukijalle kerrotaan, että artikkeli on alun perin julkaistu vuonna 1993 AV-arkin videoluettelon johdantona ja myöhemmin verkkosivuilla. *Sähkömetsässä* se julkaistaan pienin täsmennyksin aikalaisdokumenttina. Väite on teoksen kokonaisuuden kannalta outo. Eerikäisen teksti rinnastuu taitossa muihin teoksen artikkeleihin eikä sitä suinkaan aseteta suhteeseen esim. teokseen painettujen aikalaismanifestien tai ohjelmalehtisten kanssa. Aikalaisdokumentiksi nimeämisestä huolimatta teksti toimii *Sähkömetsässä* nimenomaan muiden artikkelien rinnalla, taaksepäin katsovana näkökulmana suomalaisen kokeellisen videotaiteen syntyyn ja olisi siksi vaatinut lisäpäivitystä.

Kari Yli-Annala laajentaa käsittelyn kohti mediataidetta ja ”taiteilijoiden liikkuvaa kuvaa”. Käsitteellistys viittaa yksinkertaisesti perinteisten elokuvatuotantojen ulkopuolella tehtyihin elokuva- ja videoteoksiin, installaatioihin ja esityksiin (s. 140). Yli-Annalan teksti on rajattu

vuosiin 1982–1998, eli aikakauden, jolloin liikkuva kuva vaelsi gallerioihin ja muihin elokuvan ulkopuolisiin tiloihin. Yli-Annala päättää artikkelinsa kiinnostavaan kommenttiin, jonka mukaan 1990-luvun loppu näki instituutioiden voimakkaan mukaantulon ns. kokeellisuuden projektiin.

Teoksen viimeinen artikkeli on Perttu Rastaan pohdiskeleva katsaus ”Töpselitaide virtaa Suomeen”, jossa hän lähestyy teemaa oman kokemuksensa kautta. Rastas osoittaa kiinnostavasti kentällä käydyt keskustelut ’oikeasta’ ja ’väärästä’ taiteesta, sekä samalla kokeellisen elokuvan, video- ja mediataiteen vyörymisen hyväksytyiksi taidemuodoiksi.

Artikkelien väleissä ja marginaaleissa käy omaa keskusteluaan runsas video- ja filminauhailta vedostettu kuva-aineisto sekä otteet julkaisemattomista muistelmista ja ohjelmalehtististä. Taidokkaasti taitettu visuaalinen aineisto muodostaa paikoin jopa virikkeellisemmän sähkömetsän kuin rinnalla etenevät tekstit.

Sähkömetsän artikkelien tyyli on esittelevä ja kuvaileva, mikä on valintana ymmärrettävä, kun muistetaan, ettei teoksella juuri ole edeltäjiä. Historiallisia hetkiä suhteellisen löysästi haarukoivat tekstit ovat kuitenkin paikoin raskasta luettavaa, sillä niissä muodostuu pitkiä nimi- ja elokuvalistoja, jotka kasaantuvat löyhiksi kokonaisuuksiksi käsillä olevan aikakauden tai median yhteyteen. *Sähkömetsä* toimii kuitenkin esittelyteoksena siinä mielessä, että mukaan on koottu henkilöhakemisto, jonka avulla sukkulointi tekstien välillä onnistuu.

Kokonaisuuden näkökulmasta olisi voinut olla hedel-

KIRJAT

mällistä liittää mukaan esimerkiksi muutama lyhyempi auteur-näkökulmasta kirjoitettu juttu, jolloin yleisiin esittelyihin olisi saatu myös rajatumpia näkökulmia. Esimerkiksi Erkki Kureniemen työskentely sekä näytelmäelokuvan kentällä (mm. Risto Jarvan *Ruusujen aika*, 1969) että yliopistoinstituutiossa (Helsingin yliopiston ydinfysiikan laitos sekä musiikkitehteen oppiaine) herättää suorastaan kutkuttavia kysymyksiä marginaalin mahdollisuudesta, muotoutumisesta ja olemuksesta.

Sähkömetsää leimaa asiantunteva into kertoa suomalaisen kokeellisen elokuvan tarina, mutta lopputulosta karakterisoi systemaattisuuden ja analyytisyyden puute. Teoksen artikkelit ovat katalogimaisia – ja siinä asemassa hyviä – mutta tutkimuksellisesti turhan yleisiä ja toisteisia. Samat tapahtumat ponnahtavat pinnalle useissa jutuissa, minkä olisi voinut helposti välttää tiukemmalla toimitusprosessilla.

Kaiken kaikkiaan *Sähkömetsä* on kuitenkin ehdottoman tervetullut julkaisu myös kotimaisen elokuvatutkimuksen näkökulmasta. Teos tuo esiin materiaalin ja suunnat, joista voi ponnistaa eteenpäin ja syvemmälle. Toivottavasti haaste otetaan vastaan.

Ilona Hongisto